

JENSEN, Johannes Vilhelm (1873-1950, NP 1944), Dänemark

Himmerlandshistorier (1898-1910)

Dt Himmerlandsgeschichten (2020), Üb: Ulrich Sonnenberg

In dieser Sammlung von erdichteten Geschichten, nacherzählten lokalen Überlieferungen, Anekdoten und Charakterschilderungen ist (1) eine der mehrmals auftretende Personen **Lindby-Skytten**, der an Epilepsie leidet ("ligfald"), ein Leben in der Natur als wandernder Jäger, Fischer und gelegentlicher Kartenspieler führt, vor einer Schlägerei nicht zurückschreckt, aber um den sich die Kinder als einen ihresgleichen scharen, wenn er in einen Ort kommt. Die Frauen haben Angst vor ihm. In der nach ihm benannten Geschichte heißt es, er "bar naturens og tidernes dyb i sig uden at vide det. ... Han havde et af Pans skæbnetegn paa panden". Detaillierte Schilderung eines Grand Mal - Anfalls mit einer längeren Aura, die ihm erlaubt, sich in Sicherheit zu bringen. – Wird am Ende tot in einer Dachkammer gefunden.

(2) Von den fünf Personen der kurzen Eingangserzählung **Oktobernat** bleiben die drei Älteren namenlos, während sich die Blicke der beiden jungen, todgeweihten, einmal durchs Fenster kreuzen, was ihre Gedanken zueinander zieht. Von Lisbeth sagt ihr Vater, sie habe die *Fallsucht* ("den faldende syge"), aber sie wird als tuberkulös im Endstadium geschildert, während der starke Landsknecht Jørgen im Zweikampf mit seinem Weggefährten *fällt*.

Der Lindby-Schütz taucht auch in anderen Erzählungen auf sowie in dem Schauspiel

Trods (Chicago 1903), das mehrere Himmerlandserzählungen miteinander verknüpft. Obwohl er hier nur eine Nebenfigur ist (und u.a. bei einem verschärften Kartenspiel gezeigt wird), kommt seine Epilepsie zur Sprache, als er sich überraschend und geistesabwesend aus der Gesellschaft zurückzieht: „Nu gaar han hen et Sted for sig selv og *falder*. Jeg har set det. Han ser forfærdelig ud, naar han ligger hen ...“

Zum Autor (Wiki 17.2.25):

„**Johannes Vilhelm Jensen** (kendt som *Johannes V. Jensen*, født 20. januar 1873 i Farsø i Nordjylland, død 25. november 1950 på Østerbro i København) var en dansk forfatter og modtager af Nobelprisen i litteratur i 1944.

Liv

Johannes V. Jensen var ud af Jensen-familien fra Farsø hvor hans farfar var Jens Jensen Væver, hvis historie Johannes V. Jensen benyttede i en af *Himmerlandshistorierne* delvis på baggrund af optegnelser fra hans onkel, møller i Aalestrup.

Johannes V. Jensen var søn af dyrlæge Hans Jensen, der var af bondeslægt fra Vesthimmerland, og Marie Kirstine Jensen, der var fra Falster. Forældrene havde mødt hinanden i København og blev gift i Lyngby Kirke den 17. marts 1871. Johannes V. Jensen voksede op i Farsø i Himmerland som den næstældste i en søskendeflok på 11. Hjemmet var præget af farens store interesse for naturvidenskab og stærke ateisme. Flere af børnene skrev, malede og fotograferede. Mest kendt er søsteren Thit Jensen, som også var forfatter. Søstre Marie Louise Jensen og Anna Jensen forsøgte sig som skribenter, men fik ikke succes. Broren Hans Deuvs (døbt Hans Otto Jensen) malede og forsøgte at blive uddannet på Kunstakademiet. Som ung malede Johannes V. Jensen også.

Sammen med sine søskende modtog Johannes V. Jensen undervisning i hjemmet, og i to år gik han i den lokale skole for til sidst at blive forberedt til gymnasiet af en præst. Han dumpede til optagelsesprøven, men blev alligevel optaget. I 1893 blev han student fra Viborg Katedralskole med en middelmådig eksamen. Han flyttede til København for at studere medicin på Københavns Universitet. Ved siden af studiet arbejdede han som journalist og romanforfatter på ugebladet Revuen. Efter tre års medicinstudier stoppede han og helligede sig forfatterhvervet. Han havde da allerede udgivet 12 romaner.

I 1894 indledte han et forhold til sin kusine Jenny Andersen . Hun var gift med forretningsmanden Christian Andersen, der gav sin tilladelse til forholdet. Jenny blev separeret fra sin mand i 1896, og samme år blev hun og Johannes V. Jensen forlovet. Dette forhold blev skyld i den livsvarige konflikt mellem ham og søsteren Thit. Han ophævede forlovelsen i 1900.

Johannes V. Jensen var en kort tid i 1900 forlovet med forfatteren Edith Nebelong (senere Edith Rode) og blev i 1904 gift med Else Marie Ulrik. De fik tre sønner, Jens, Villum og Emmerik. Jens blev kredslæge og Emmerik professor. Villum skrev en erindringsbog om barndomshjemmet. Emmerik døde i en bjergbestigningsulykke i 1972.

Forholdet til søsteren Thit blev så anspændt, at Eva Bendix erindrede en formaning fra Johannes V. Jensens kone under sit ophold i 1942 i familien Jensens sommerhus i Tibirke: "Ét navn må aldrig nævnes", indskærpede fru Else. "Det er navnet Thit, Johannes V's søster. Ikke engang melodien 'Nu titte til hinanden' må I nynne. Det tåler 'Den Gamle' ikke."

Johannes V. Jensen rejste til Paris, London, Berlin, Norge, Sverige, Chicago og New York.

Forfatterskab

Johannes V. Jensen er kendt som en uhyre produktiv forfatter af digte, artikler, noveller og romaner. Hans mest kendte er novellesamlingerne *Himmerlandshistorier*, romanerne *Kongens Fald* og *Den lange Rejse*. Han har også skrevet skuespillet *Trods* med baggrund i hans egen novelle *Cecil* fra *Himmerlandshistorier*. Det blev opført i USA af danske indvandrere.

Digte

Johannes V. Jensen skrev omkring 275 digte. Blandt de kendteste er *Danmarkssangen* med begyndelseslinjen *Hvor smiler fager den danske Kyst* og digtene uden fast metrik fra 1906 som *Interferens*, *Ved Frokosten* og *Paa Memphis Station*. *Interferens* kom allerede i dagbladet *København* den 21. august 1901. Derudover skrev han også teksten til *En sømand har sin enegang*.

Jensens første digte stammer fra 1893. Han fik de første fire digte udgivet i januar 1894 i tidsskriftet *Journalen*.

Mange af Johannes V. Jensens digte er portrætdigte som dem om Christoffer Columbus, Leonora Christine, Bjørnstjerne Bjørnson, Knud Rasmussen, Charles Darwin, H.C. Andersen og Steen Steensen Blicher.

Igennem tiderne har i alt 15 sange med tekst af Johannes V. Jensen været optaget i Højskolesangbogen. *Stæren* og digtet om Bjørnstjerne Bjørnson ("Nu har i Alnaturens Arme") blev som de første sange optaget. Det var i 11. udgave fra 1926. I udgaven fra 2006 har han otte sange med, blandt andre *Danmarkssangen* og *En Sømand har sin Enegang*.

Kortprosa

Blandt Johannes V. Jensens kortere prosa finder man **Himmerlandshistorierne** og tekster, han udgav under betegnelsen myter. Derudover skrev han tekster af novellistisk karakter, der udkom i *Intermezzo* fra 1899 med teksterne *Dolores*, *Forsvundne Skove* og *Louison*, den lange *Skovene* fra 1904 og *Eksotiske Noveller*.

Romaner

Johannes V. Jensen traf i slutningen af 1894 forlæggeren V. V. Kaufmann, der netop gennem giftermål havde overtaget ugebladet *Revue*n. Kort efter begyndte Johannes V. Jensen at skrive populære spændingsromaner, der udkom i bladet som føljetoner under pseudonymet Ivar Lykke. Han fik 45 kr. for en roman. På den måde tjente han til sine studier. Blandt titlerne er *Skatten paa Korsøgaard* (1895), *Blodfesterne i Arizona* (1896) og *Jim Blacksools Revolver* (1896). Romanerne stemte overens med genrekravene, der kaldte på mord, mystiske hændelser og cliffhangere, der kunne holde publikum fanget uge efter uge. Johannes V. Jensen er tydeligt inspireret af sin forgænger ved bladet Ludvig Møller (Louis de Moulin, som var det navn, han skrev under). Den eneste af romanerne, der siden er udgivet i bogform, er *Milliontyvenes Høvding*, der blev genudgivet næsten hundrede år senere i 1990.

Johannes V. Jensens første egentlige romaner var *Danskere* (1896) og *Einar Elkær* (1898), som Johannes V. Jensen senere gerne ville have strøget fra forfatterskabet. De var stærkt præget af 1890'ernes symbolistiske litterære strømning efter forbilledet Johannes Jørgensen, som Johannes V. Jensen hurtigt vendte sig imod.

De tre små historiske romaner *Foraarets Død* (marts 1900), *Den store Sommer* (november 1900) og *Vinteren* (oktober 1901) blev med udgivelsen af den sidste samlet til en stor roman med titlen *Kongens Fald*.

Efter *Kongens Fald* kom de to Amerika-romaner: *Madame d'Ora* (1904) og *Hjulet* (1905), der var nyskabende og chokerende i samtiden, fordi de er præget af en rå sproglig tone og inspiration fra kriminalromanen. Derefter kom en række romaner, der til sidst blev den store romancyklus *Den lange Rejse: Bræen* (1908), *Skibet* (1912), *Norne-Gæst* (1919), *Det tabte Land* (1919), *Christofer Columbus* (1921) og *Cimbrernes Tog* (1922).

Mere end ti år senere kom de to romaner *Dr. Renaults Fristelser* (1935) og *Gudrun* (1936). *Gudrun* blev til en film med samme titel i 1963.

Oversættelser

Johannes V. Jensen oversatte også flittigt. I *Digte* (1906) stod hans oversættelse af tre digte af Walt Whitman. Sammen med Aslaug Mikkelsen oversatte han 1912–13 Rudyard Kiplings *Fribytterbreve*, *De rædselsfulde Nætters By* og andre *Skizzer* (1912) og *Liv og Drøm* (1913). Hans måske mest kendte oversættelser er af de islandske sagaer (1930–1932) med blandt andet *Sønnetabet* fra Egils saga med begyndelseslinjerne "Det falder mig træls at røre tungen".

Johannes V. Jensen oversatte også William Shakespeares skuespil *Hamlet*. Han havde allerede i 1924 skrevet den lille bog *Hamlet. Til forklaring af Hamletsskikkelsen*. Han ville have et opgør med den traditionelle Hamlet-opfattelse, der så figuren som handlingslammet og reflektionssyg, og i stedet gøre Hamlet til helt og oprører som Askeladden og Klods-Hans. Datiden havde dog noget svært med Jensens utraditionelle oversættelse. Henning Kehler betegnede oversættelsen som "en Forbrydelse, der som kunstnerisk set er værre: en Smagsløshed" og Shakespeare-oversætteren Vilhelm Østerberg var forarget. Senere skrev Paul V. Rubow også kritisk om oversættelsen. Revyer parodierede stykket.

På trods af ståhejen omkring *Hamlet* tildelte Dansk Oversætterforbund Johannes V. Jensen deres ærespris i 1949.

Dramatiker

Johannes V. Jensens virke som dramatiker er ikke specielt omfattende og har ikke været så skattet som hans arbejde i andre genrer. Han fik debut som skuespilforfatter i Chicago, hvor der fandtes en koloni af danske indvandrere. Under tilskyndelse af A.Wm. Hansen bearbejdede han de to Himmerlandshistorier *Cecil* og *Thomas fra Spanggaarden* til et manuskript på 79 sider og fik titlen **Trods**. Johannes V. Jensen beskrev senere skuespillet som en dilettantkomedie, omend den var noget dyster. Stykket blev opført på dansk den 1. februar 1903 i Scandia Hall for et dansk-amerikansk publikum og omtalt i tidsskriftet *Den Danske Pioneer*. Det blev udgivet første gang i 2003. Det var under redaktion af Sven Hakon Rossel.

Under sit ophold i USA skrev Johannes V. Jensen på, hvad der skulle blive til skuespillet *Sangerinden*. Den første gestalt, historien fik, var dog i en omarbejdning til romanen *Madame D'Ora*. I 1914 blev skuespillet opført i Berlin, efter at han i februar 1912 havde rejst til Berlin og der fået stykket solgt til Max Reinhardts teater. Stykket blev udgivet i Danmark den 12. oktober 1921. I 1917 var det udgivet på tysk under titlen *Madame D'Ora. Drama in fünf Akten*.

I 1936 forsøgte Johannes V. Jensen sig med et eventyrspil. Stykket med titlen *Darduse* fik premiere den 2. januar 1937 og var instrueret af Svend Methling. Man havde bedt en længere række internationale komponister om at skrive musik til stykket. Honegger, Poulenc og Prokofjev takkede nej, og det endte med den danske Knudåge Riisager. Mens Riisagers musik blev prist af datidens anmeldere, blev teksten ikke videre vel modtaget. Senere i 1937 fik hans forkætrede oversættelse af Hamlet også premiere på Det Kongelige Teater.

Skribent og redaktør

Johannes V. Jensen bidrog ivrigt til aviser og tidsskrifter. Han skrev et meget stort antal kronikker til danske dagblade, herunder cirka 450 til Politiken.

Omkring år 1900 var han i redaktionen med Mylius-Erichsen og L.C. Nielsen på tidsskriftet *Vagten*. Han forsøgte sig også som redaktør på sin egen avis. Den hed *Pressen* og udkom kun en måned, før Johannes V. Jensen gav op. Efter brudet med Politiken i 1922 forsøgte Jensen sig igen som redaktør og udgiver, da med tidsskriftet *Forum: Tidsskrift for Literatur, Biologi og Samfundsspørgsmaal*. Tidsskriftet overlevede kun et halvt år. Det indeholdt essays, fortællinger, tegninger, fotografier og digte. For de fleste tekster gjaldt, at Johannes V. Jensen stod som forfatter. Der var dog også bidrag fra Aage Berntsen og Ludvig Holstein. Året efter udkom artiklerne i bogform.

Billedhugger og kunstmaler

Johannes V. Jensen skabte flere portrætbuster af familie, venner og bekendte. Portrætbuster af Fritz Syberg (1929), Johannes Larsen (ca. 1932), Niels Bohr (1943), Frederik Hegel (1945) og Thorvald Mikkelsen (1946) er registrerede. Foruden buster skabte han statuetter af familien og dyr. Blandt skulpturerne er *Lille svanger negerpige* (før 1914), *Kineserkvinde* (1914–1915), *Maske af mongolsk kvinde* (1920'erne), *Næsehorn* (1939), *Gorilla* (1944), *Anders Hvass* (1946) og *Else Johannes V. Jensen*.

Ved sommerhuset i Tibirke Bakker skabte Johannes V. Jensen i 1920 en stor mammutskulptur i mørtel og mursten. Han tømrede også et norsk stabbur. Johannes V. Jensen anså sit billedhuggerarbejde som privat. En enkelt buste ejes af Ny Carlsberg Glyptotek: barneportrættet *Burmand*, som museet erhvervede i 1993, og mange buster er udstillet på Johannes V. Jensen Museet.

Nogle få malerier fra Johannes V. Jensens hånd er også bevaret. Et lille maleri af barndomshjemmet gav Johannes V. Jensen i konfirmationsgave til Thit Jensen i 1890. Fra samme periode malede han Farsø set fra syd. Fra 1946 stammer *Interiør med dragkiste* fra sommerhuset i Tibirke Bakker. To udaterede malerier er *Ellemosen* og *Øl og snaps*. Det sidstnævnte billede er en opstilling med ølflaske, snapseflaske, snapseglas og ølglas i forgrunden der giver mindelser om Fritz Sybergs frokostmaleri fra 1906 med tilknytningen til Johannes V. Jensens digt *Ved Frokosten*.

Literatur